

Sociální dialog a recese v bankovním sektoru: globální výhled

Shrnutí

Úvod

V létě 2007 se ve Spojených státech amerických projevila nejhlubší světová finanční krize od krachu na burze v roce 1929. Šířila se po celém světě a rozlila se do všech reálných ekonomik, což vedlo k nejvážnějšímu globálnímu hospodářskému propadu v posledních desetiletích. Finanční krize se výrazně koncentrovala ve Spojených státech amerických a v Evropě, zatímco bankovní sektory v Japonsku, Brazílii a Číně nebyly významným způsobem zasaženy. V důsledku toho v letech 2008 až 2010 míry zaměstnanosti v bankovních sektorech Spojených států amerických a mnoha evropských zemí klesly, zatímco trendy zaměstnanosti v Japonsku, Brazílii a Číně zůstaly relativně neměnné.

V Evropě lze účinky finanční krize bankovního průmyslu jen obtížně oddělit od vlivů vyplývajících z důležité restrukturalizace, kterou tento sektor procházel již v letech před krizí. Zaměstnanost rostla v nových členských státech a ve Španělsku, Řecku, Portugalsku a Irsku, přičemž v některých západoevropských zemích již klesala (Rakousko, Německo, Nizozemsko, Dánsko či Belgie), což částečně odráželo narůstající přesun činnosti velkých bankovních skupin z těchto zemí do zemí jmenovaných v první skupině.

Politické souvislosti

Hospodářská krize měla zásadní dopad na míry zaměstnanosti obecně, i přes velké ztráty pracovních míst v mnohých ekonomikách je však zřejmé, že bez státních zásahů by byl dopad prudkých poklesů hospodářské činnosti ještě vyšší. Nejrozvinutější a nově se rozvíjející ekonomiky zavedly za účelem zvládnutí krize rozsáhlé fiskální a měnové politiky.

Dopad finanční krize na bankovní sektory byl v hlavních světových ekonomikách nerovnoměrný. Na jedné straně nebyla výrazně zasažena finanční odvětví v Japonsku,

Brazílii a Číně a veřejné orgány musely v bankovních systémech řešit pouze určité problémy v oblasti likvidity. Na druhé straně čelily bankovní systémy ve Spojených státech amerických a v mnoha evropských zemích problémům týkajícím se nejen likvidity, ale i platební schopnosti. Několik finančních institucí bylo třeba finančně podpořit a s cílem předejít zhroucení finančních systémů byly zavedeny veřejné programy dosud nebývalé povahy.

Centrální banky na vznikající krizi zpočátku reagovaly injektováním likvidních prostředků do finančních systémů a později začaly vlády využívat záchranná opatření ad hoc cílená na jednotlivé instituce. Po zhroucení banky Lehman Brothers dne 15. září 2008 vlády v Evropě i ve Spojených státech amerických posílily svůj přístup k podpoře finančních odvětví přijetím obecných celostátních programů: pojištění vkladů, záruk bankovních obligací, injekcí kapitálu a opatření ke zmírnění vlivu ztrátových aktiv. Kapitálové injekce byly větší ve Spojených státech amerických než v EU, stejně jako dosavadní splátky kapitálu bank v USA.

Evropské systémy pracovních vztahů byly krizí ohroženy, sociální partneři však sektoru pomohli nepříznivý dopad na trzích práce zvládnout. Kolektivní vyjednávání se během krize stalo složitější, přesto však posílilo a bylo využito k zavádění změn v odvětví. Odborové svazy a sdružení zaměstnavatelů využívaly, byť v odlišné míře, různé nástroje, které měly k dispozici: kolektivní vyjednávání zaměřené na ochranu zaměstnanců v případě restrukturalizace a propouštění pro nadbytečnost nebo cílené na ochranu zaměstnanosti v sektoru pomocí zavádění opatření, jako například zkracování pracovní doby; sociální dialog, jehož cílem bylo analyzovat situaci a navrhnout opatření k zachování nebo tvorbě pracovních míst v bankovním sektoru; jiné iniciativy

sociálních partnerů, které mohou vést ke zlepšení zaměstnanosti a pracovních podmínek v odvětví.

Klíčová zjištění

V zemích EU-27 jako celku v letech 2008 až 2010 zaniklo v bankovním sektoru 250 000 pracovních míst. To znamená, že zaměstnanost klesla o 6 %, což překračuje průměrný pokles zaměstnanosti v celé ekonomice (-2,4 %), zdaleka to však nedosahuje velkých změn zaměstnanosti ve zpracovatelském průmyslu a stavebnictví (více než 10 %). Důležité je, že 187 000 pracovních míst zaniklo jen v samotném Spojeném království, hlavním evropském finančním centru. To znamená, že bez Spojeného království by byl pokles zaměstnanosti v bankovním sektoru nižší nežli průměr v EU v letech 2008 až 2010.

Podle jednotlivých zemí je obraz smíšený. K největšímu poklesu zaměstnanosti došlo ve Spojeném království (-25 %), Belgii (-15,2 %), Portugalsku (-14,8 %), Maďarsku (-12,7 %), Nizozemsku (-12,5 %), Bulharsku (-11,9 %), Španělsku (-11 %), Lotyšsku (-10,1 %) a České republice (-9,9 %), zatímco významný vzestup zaměstnanosti byl zjištěn v Rumunsku (25,3 %), Lucembursku (23,1 %), Litvě (16,9 %), na Maltě (10,9 %), v Polsku (7,6 %) a ve Francii (5,4 %).

Ve Spojených státech amerických byl dopad krize pociťován dříve: počet zaměstnanců v bankovním sektoru klesl o více než 10 % v letech 2006 až 2010 (ztráta 400 000 pracovních míst) a o 7 % v letech 2008 až 2010. V Japonsku, a zejména pak v Brazílii a v Číně zaměstnanost v průběhu krize zřejmě vzrostla.

V Evropě jsou pracovní vztahy v odvětví dobře zavedeny, sociální dialog je silný, míry syndikalizace ve většině zemí převyšují celostátní průměr a kolektivní vyjednávání je poměrně dosti rozvinuté. Kolektivní vyjednávání v bankovním sektoru probíhá hlavně na odvětvové úrovni v Německu, Francii, Španělsku a Itálii, podniková úroveň převažuje ve Spojeném království, Maďarsku a Nizozemsku a kolektivní vyjednávání vůbec neprobíhá v Estonsku.

Kolektivní vyjednávání se v některých evropských zemích během krize zintenzivnilo. Existují příklady toho, jak byla upravena již existující opatření pro ochranu pracovních míst, jako Fond pro případy propouštění pro nadbytečnost v Itálii nebo některé nástroje, které byly vytvořeny v Německu pro řešení předchozí krize. Na rozdíl od zpracovatelského průmyslu však bylo kolektivní vyjednávání, které se snažilo udržet obecnou úroveň zaměstnanosti v odvětví prostřednictvím řešení, jako jsou programy

zkrácené pracovní doby, v bankovním sektoru zanedbatelné. Ve většině případů se kolektivní vyjednávání zaměřilo na utlumování mezd a na omezování rozsahu a sociálního dopadu propouštění pro nadbytečnost (často na dobrovolném základě) prostřednictvím sociálních plánů sjednávaných na podnikové úrovni v případech zásadních restrukturalizací.

Některé inovativní příklady v oblasti kolektivního vyjednávání na odvětvové úrovni během krize lze najít v Německu a Francii, zatímco příklady bank Unicredit a Danske Bank ukazují důležité kroky k vybudování evropských přeshraničních systémů pracovních vztahů na podnikové úrovni. Ačkoli v bankovním sektoru skutečně proběhly diskuse mezi sociálními partnery na evropské úrovni, dosud nebylo dohodnuto žádné společné opatření. Ve Spojených státech amerických kolektivní vyjednávání v bankovním sektoru nehraje žádnou roli. Míra syndikalizace v odvětví financí a pojišťovnictví činí 1,2 %, což je značně pod celostátním průměrem, a odborové organizace má pouze 13 z 7 830 komerčních bank.

V Japonsku představují většinu odborů podnikové odborové organizace, protože kolektivní vyjednávání probíhá na podnikové úrovni. Míra syndikalizace ve finančním odvětví (34,8 %) přesahuje celostátní průměr (méně než 20 %). V důsledku omezeného dopadu finanční krize v japonském bankovním sektoru se jednotlivá kolektivní vyjednávání zaměřovala na tradiční otázky, jako jsou mzdy, prémie, mimoplatové výhody či pracovní doba.

V Brazílii je úloha sociálního dialogu a kolektivního vyjednávání omezená, protože brazilský systém pracovních vztahů se vyznačuje vysokým stupněm státních zásahů. Bankovní sektor je jedním z několika málo odvětví v Brazílii, kde kolektivní vyjednávání probíhá na celostátní úrovni namísto na úrovni regionální: kolektivní smlouva se každoročně obnovuje a výsledek je platný pro celé odvětví, přičemž některá ustanovení jsou doplněna dohodami na podnikové úrovni.

V Číně jsou všichni zaměstnanci bank automaticky členy odborů v místních organizacích a všechny zastupuje čínský finanční odborový svaz, jeden z deseti odvětvových odborových svazů v zemi. Kolektivní vyjednávání neprobíhá.

Další informace

Zprávu *Recese a sociální dialog v bankovním sektoru* naleznete na adrese <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1115.htm>

S žádostmi o další informace se obraťte na Carlose Vacase Soriana, referenta pro výzkum, cva@eurofound.europa.eu